

РОЛЬ ПРИНЦИПУ ПЛЮРАЛІЗМУ В ГУМАНІТАРНІЙ НАУЦІ

¹Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Аналізується сутність й перспективи функціонування принципу плюралізму в науці, зокрема досліджується теоретико-методологічний потенціал плюралізму в гуманітарному науковому дискурсі.

Ключові слова: *плюралізм, методологія, гуманітарне знання, потенціал, дискурс.*

Keywords: *pluralism, methodology, humanitarian knowledge, potentiality, discourse.*

Невідворотним фактом сучасної методології науки, зокрема гуманітарної, є те, що “плюралізм як реальний феномен і поняття претендує сьогодні на увагу все більш широкого кола соціально-гуманітарних наук (соціології, політології, правознавства, історії, літературознавства, культурології, філософії), методології соціально-гуманітарного пізнання саме тому, що він все помітніше долає кордони відносно вузького політико-правового статусу, набуваючи об’ємного соціокультурного характеру” [5, с.128]. Більше того, як відзначає Б. Починок, принцип плюралізму “виконує системотворчу і специфікуючу функцію гуманітарної методології, зумовлюючи її доконечно-поліпарадигмальний характер” [2, с.27].

Відтак, *метою* нашого дослідження є аналіз сутності й перспектив функціонування плюралізму в науці, зокрема виявлені його теоретико-методологічного потенціалу в гуманітарному науковому дискурсі.

Аналізуючи філософсько-гуманітарні витоки «плюралістичної парадигми», ми виявили існування плюралістичних тенденцій в динаміці пошуку гуманітарними науки власної самоідентифікації. Зокрема, В. Дільтей, протиставляючи світ природи світові людської історії, принципово розрізняє метод “пояснення” в “науках про природу” і метод “розуміння”, властивий “наукам про дух”. “Пояснення” – результат діяльності розуму з організації зовнішнього досвіду. “Розуміння” – осягнення внутрішнього змісту, проникнення в духовний світ інших людей та історичних подій. В. Дільтей писав, що “біля самого входу до гуманітарних наук як головна проблема теорії пізнання стоїть аналіз розуміння. Герменевтика, виходячи з цієї гносеологічної проблеми і ставлячи перед собою розв’язання її в якості своєї останньої мети, вступає у самі тісні внутрішні відносини до великих питань, що хвилюють сьогодні науку, - питань конституювання і правомірності основи наук про дух”[1, с.257].

Дуалізм наукового знання досліджувався також В. Віндельбандом, але дещо в іншому аспекті, ніж у В. Дільтея. Якщо в останнього істотне значення мав сам предмет наук, які вивчають природу або дух, то В. Віндельбанд головну увагу приділяє методологічному дуалізму цих наук. Він поділяє науки на “номотетичні” та “ідеографічні”. “Номотетичні” дисципліни орієнтовані на пізнання загального, вираженого в об’єктивних законах. “Ідеографічні” науки вивчають специфічні особливості індивідуальних явищ.

Інший представник баденської школи неокантіанства, Г. Ріккерт, вивчаючи методологічний дуалізм сучасного наукового знання, звертав увагу на його культурну опосередкованість: “Засноване на особливому значенні культурних об’єктів розмежування наук на науки про природу і науки про культуру, якнайкраще виражає протилежність інтересів, що розділяє вчених на два табори, тому що відмінність, – пише Г. Ріккерт, – у змозі замінити традиційний поділ на природничі науки і науки про дух” [3, с. 52].

Своєрідністю наук про культуру Г. Ріккерт вважав їх віднесеність до цінностей. Відмінність “загальних природничих понять” від “культурних понять” полягала в самому методі дослідження. Для наук про культуру це “історично-індивідуалізуючий” метод – метод “віднесення до цінності, на противагу природознавству, що утворює закономірні зв’язки і ігнорує культурні цінності і віднесення до них своїх об’єктів” [3, с.93]. В історичному пізнанні, наголошує Г. Ріккерт, ми не повинні розглядати одичне як один із екземплярів загального роду, а досліджувати його у статусі унікального історико-культурного феномена, зміст якого “залежить виключно від його індивідуальної особливості, і через те в історичних науках про культуру ми не можемо прагнути до встановлення його загальної “природи”, але, навпаки, повинні послуговуватись індивідуалізуючим методом” [3, с.90].

Отже, спроба відступу від сформованих раніше стандартів класичної науки, з її неодмінним апелюванням до “точних” наук (математики, механіки і т. д.) разом з проголошенням гуманітарними науками своєї самодостатності, репрезентує процес розширення когнітивних можливостей пізнання реальності. Саме такого роду феномени, на наш погляд, властиві ціннісним потенціям принципу плюралізму, які розкриваються в його іманентній відкритості до світу, тобто в наданні дії принципової варіативності, в сенсі власної динаміки. У сфері гуманітарного знання така властивість набуває значущості зокрема у прагненні позбутися методологічного ригоризму.

Більше того, виявляється, що в структурі гуманітарного знання аж ніяк не спостерігається одностайність з приводу запропонованих альтернатив щодо визначення його специфічності, іншими словами, в гуманітаристиці відсутня загальноновизнана парадигма, позаяк організація гуманітарного знання безпосередньо залежить від норм та цінностей, яких дотримується дослідник. Понад те, в межах однієї і тієї ж парадигми чи дослідницької програми складно досягти загальнозначущого знання і побудувати теорію, яку б визнавало все наукове співтовариство.

Цю думку глибоко розумів П. Фейєрабенд, кажучи, що “єдності думок потребує церква, сполохані чи корисливі жертви деяких (стародавніх або сучасних) міфів або слабкодухі і добровільні послідовники якого-небудь тирана. Для об’єктивного пізнання необхідне різноманіття думок. І метод, який заохочує таке розмаїття, є єдиним, сумісним з гуманістичною позицією” [4, с.178].

Висновки. Отже, плюралізм, не заперечуючи об’єктивності та актуалізуючи гуманістичні можливості пізнання, спроможний виконувати імунну функцію, тобто він здатний забезпечити науку від свідомих чи несвідомих помилок і очищає її від псевдонаукових суджень, оскільки реалізується в кропіткій, ґрунтовній, критично осмисленій роботі вчених і наукових співтовариств. Звичайно, така робота веде до втрати спокою і затишку. Проте вона не позбавлена і певної користі. Здорова конкуренція, опозиція і конфлікт, дисонанс спонукає до праці, завжди стимулює до активного росту. Це в свою чергу, сприяє придушенню репресивних замахів окремих моністичних теорій на панівні

ролі в науці, оскільки останні нівелюють і суттєво обмежують творчий науковий пошук. Плюралізм стає розв'язанням проблеми культурної еволюції, яка полягає в тому, що у безмежно багатоманітному світі є різні потреби і можливості, і їх слід розвивати в різних напрямках.

Література:

1. Дильтей В. Возникновение герменевтики. Дополнение из рукописей. Пер с нем. // Дильтей В. Собр. соч.: В 6 т. – Т.IV. – М.: Дом интеллектуальной книги, 2001. – С. 235-262.
2. Починок Б. Плюралізм як принцип пост позитивістської філософії науки (стаття перша) / Б.Починок // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 706-707. Філософія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С. 27-30.
3. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре // Г. Риккерт – М.: Республика, 1998. – 413с.
4. Фейерабенд П. Против методологического принуждения / П. Фейерабенд // Избранные труды по методологии науки. – М.: Прогресс, 1986. – 542 с.
5. Червонная Л. Плюрализм в социально-гуманитарном познании / Л.Червонная // Общественные науки и современность, №2, 2002, С.127-135